

СЕКЦІЯ 8 БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 336.717.16

Москаленко О.В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку й аудиту
Харківського інституту банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України*

Піскунов Р.О.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку й аудиту
Харківського інституту банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України*

ОБЛІКОВІ КОМУНІКАЦІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМ ПОРТФЕЛЕМ КРЕДИТІВ У ІНВЕСТИЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

У статті наведено цикл динамічного управління банківським портфелем кредитів у інвестиційну діяльність, охарактеризовано основні його етапи. Побудовано систему управління банківським портфелем кредитів у інвестиційну діяльність. Визначено роль облікових комунікацій в підвищенні її ефективності.

Ключові слова: портфель кредитів у інвестиційну діяльність, банк, управління, система, облікові комунікації.

Москаленко Е.В., Пискунов Р.А. УЧЕТНЫЕ КОММУНИКАЦИИ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ БАНКОВСКИМ ПОРТФЕЛЕМ КРЕДИТОВ В ИНВЕСТИЦИОННУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

В статье приведен цикл динамического управления банковским портфелем кредитов в инвестиционную деятельность и охарактеризованы его основные этапы. Построена система управления банковским портфелем кредитов в инвестиционную деятельность. Определена роль учетных коммуникаций в повышении ее эффективности.

Ключевые слова: портфель кредитов в инвестиционную деятельность, банк, управление, система, учетные коммуникации.

Moskalenko O.V., Piskunov R.A. ACCOUNTING COMMUNICATION IN THE SYSTEM OF BANKING LOAN PORTFOLIO IN INVESTMENT ACTIVITIES

In the article the series of dynamic management of a portfolio of bank loans in the investment activity is presented; its main stages are characterized. A system of management of the banking loan portfolio in investment activities is constructed. The role of accounting communications to strengthen its effectiveness is defined.

Keywords: loan portfolio in investment activity bank management, system, accounting communication.

Постановка проблеми. Банківська система – найважливіша складова механізму реалізації відтворювальних відносин, адже саме їй належить визначальна роль з перерозподілу фінансових потоків у державі: вклади, депоновані в банках разом із капіталом, характеризують інвестиційні можливості економіки; надані кредити визначають ринковий попит, а грошовий характер більшості розрахунків – чинник того, що банки впливають не лише на дієве функціонування грошового обігу, а й на перебіг економічних процесів.

Запорука успішного функціонування будь-якого банку – результативність його активних операцій. Значне місце серед таких операцій посідає кредитно-інвестиційна діяльність, що за результатами останніх років займає близько 80-90% загальної структури активів українських банків (табл. 1).

Нестабільність економічного середовища в умовах сьогодення проявляється у збільшенні частки простроченої заборгованості за кредитами, яка за останні п'ять років збільшилась з 2,3% до 7,7% (див. табл. 1), а на 10.11.2014 року склала вже 11,5% від загальної суми кредитів.

Вищенаведене акцентує увагу на необхідності пошуку ефективних методів управління банківським портфелем кредитів, а особливо це стосується креди-

тів у інвестиційну діяльність, специфічними рисами яких є довгостроковість та вагомі обсяги.

Сучасні методи управління в банківській діяльності пов'язані з використанням системного підходу, що дозволяє комплексно та всебічно дослідити об'єкт управління. Підґрунтя для прийняття виважених управлінських рішень – економічні показники, основою яких слугує облікова інформація. У зв'язку з цим необхідним постає організація облікових комунікацій, що дозволить банку розробити гнучку та ефективну систему управління банківським портфелем кредитів у інвестиційну діяльність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання управління кредитно-інвестиційною діяльністю банку є предметом серйозних наукових досліджень, частина яких присвячена врахуванню системного підходу для підвищення ефективності управлінських рішень. Окремі аспекти зазначеної проблеми представлені в роботах багатьох учених, серед яких: О. Барановський, Т. Васильєва, О. Васюренко, О. Вовчак, А. Вожжов, В. Глуценко, Л. Кльоба, А. Кузнецова, С. Леонов, Т. Майорова, А. Пересяда, Л. Примостка, Т. Смовженко, В. Сословський, Н. Шелудько та інші.

Визначаючи високу теоретико-методологічну та практичну цінність вищенаведених досліджень, не-

Таблиця 1

Динаміка складових активів українських банків

№ п/п	Назва показника	01.01.2010	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014
	Активи банків, млн грн	926 086	880 302	942 088	1 054 280	1 127 192	1 278 095
1.	Готівкові кошти та банківські метали, млн грн	20 668	21 725	26 749	27 008	30 346	36 390
2.	Кошти в Національному банку України, млн грн	18 768	23 337	26 190	31 310	33 740	47 222
3.	Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках, млн грн	40 406	51 323	67 596	78 395	99 472	78 106
4.	Кредити надані, млн грн	792 244	747 348	755 030	825 320	815 327	911 402
5.	Темп приросту, %	163,23	94,33	101,03	109,31	98,79	111,78
6.	Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів, %	2,3	9,4	11,2	9,6	8,9	7,7
7.	Вкладення в цінні папери, млн грн	40 610	39 335	83 559	87 719	96 340	138 287
8.	Темп приросту, %	163,23	96,86	212,43	104,98	109,83	143,54
9.	Частка кредитно-інвестиційного портфеля в активах, %	141,53	89,37	89,01	86,60	80,88	82,13
10.	Резерви за активними операціями банків	48 409	122 433	148 839	157 907	141 319	131 252

Джерело: побудовано за даними [1]

обхідно підкреслити важливість облікових комунікацій в досліджуваному процесі, що актуалізує проведення подальших досліджень за обраним напрямом.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розвиток методичних підходів до побудови системи управління банківським портфелем кредитів у інвестиційну діяльність за умов налагоджених облікових комунікацій.

Відповідно до поставленої мети авторами сформовані такі завдання: дослідити особливості управління банківським портфелем кредитів у інвестиційну діяльність під впливом динамічної зміни інформації та охарактеризувати основні його етапи; розробити систему управління банківським портфелем кредитів у інвестиційну діяльність з врахуванням виявлених особливостей; актуалізувати роль облікових комунікацій в підвищенні ефективності досліджуваної системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розроблення системи управління банківським портфелем кредитів у інвестиційну діяльність в сучасних умовах доцільно розпочати з виокремлення трьох основних етапів управління.

Починається управління з визначення кредитної стратегії банку. На цьому етапі визначають напрями кредитної діяльності банку, а саме мету формування портфеля кредитів у інвестиційну діяльність та вимоги до проектів, яким вони мають відповідати.

Виходячи з того, що ресурси банківських установ обмежені за різними параметрами, обмеження встановлюються й до банківського портфеля кредитів у інвестиційну діяльність. Далі, відповідно до цього, визначають певні характеристики для окремих складових портфеля.

Наступний етап – відбір проектів, які в сукупності сформулюють ефективний банківський портфель кредитів у інвестиційну діяльність.

Поняття «ефективність» трактується як «досягнення найбільших результатів при найменших затратах живої та уречевленої праці» [2, с. 217] або як співвідношення показників результату і витрат (ресурсів), що були використані для його досягнення [3, с. 381].

Під ефективним мається на увазі портфель, що приносить найбільший дохід на одиницю вкладених коштів. Ураховуючи те, що найдохідніші вкладення переважно й найризикованіші, то під ефективним мається на увазі портфель, що «...забезпечує максимальну очікувану дохідність при заданому рівні ризику або мінімальний ризик при заданому рівні дохідності» [4, с. 658].

Завершальний етап процесу управління банківським портфелем кредитів у інвестиційну діяльність – реалізація проектів, відібраних до портфеля. Це найбільш довгостроковий етап, на якому проект проходить майже всі стадії від розробки графіка кредитування кожного проекту до його закриття або, за відповідних умов, відмови від нього. Це й сам процес фінансування, і контроль за цільовим використанням коштів та процесом реалізації проекту, кінцева стадія якого – його завершення [5, с. 10-12].

Вищеперераховані етапи доволі об'ємні. Кожен із них містить свої підетапи (стадії), розкриття яких

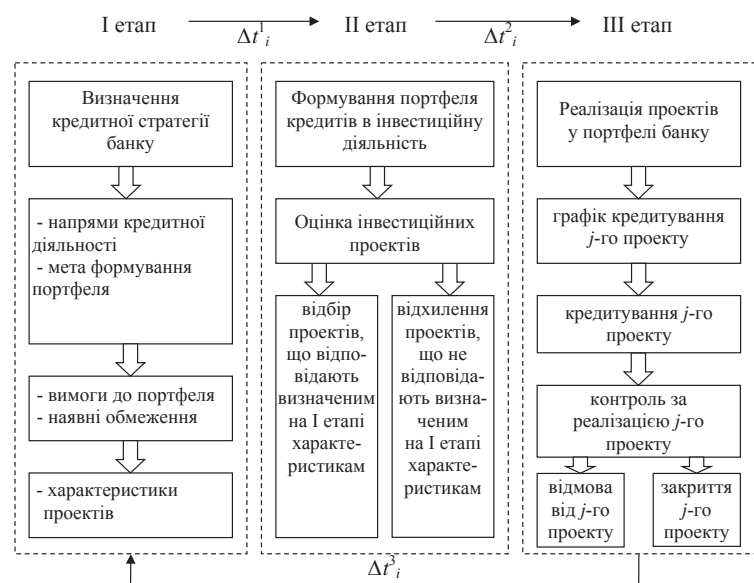

Рис. 1. Цикл динамічного управління банківським портфелем кредитів у інвестиційну діяльність

Джерело [6]

дозволило створити типовий цикл управління банківським портфелем кредитів у інвестиційну діяльність (рис. 1).

На рисунку 1 представлена лише частина складного процесу управління банківським портфелем кредитів у інвестиційну діяльність, який досить довготривалий. Якщо перший етап розпочато на момент часу t_0 , то до початку другого етапу на момент часу t_1 пройде певний проміжок часу Δt_1 , за який відбудуться зміни як зовнішніх, так і внутрішніх факторів впливу на результат кожного з етапів.

Так само між другим і третім етапом пройде ще один проміжок часу Δt_2 , що, знову ж таки, матиме вплив на кінцевий результат досліджуваного процесу. Треба також урахувувати, що за відповідні проміжки часу змінюються не лише фактори впливу та пріоритети банку, а й наявні в нього ресурси та їх обмеження.

Відповідно, перехід із третього етапу до першого для перегляду кредитної стратегії та відбору нових проектів буде відбуватися не після завершення хоча б одного з уже наявних у портфелі проектів, а при зміні умов здійснення банком кредитної діяльності. Тому актуальним стає питання визначення оптимальної періодичності перегляду структури портфеля, що є перспективою подальших досліджень.

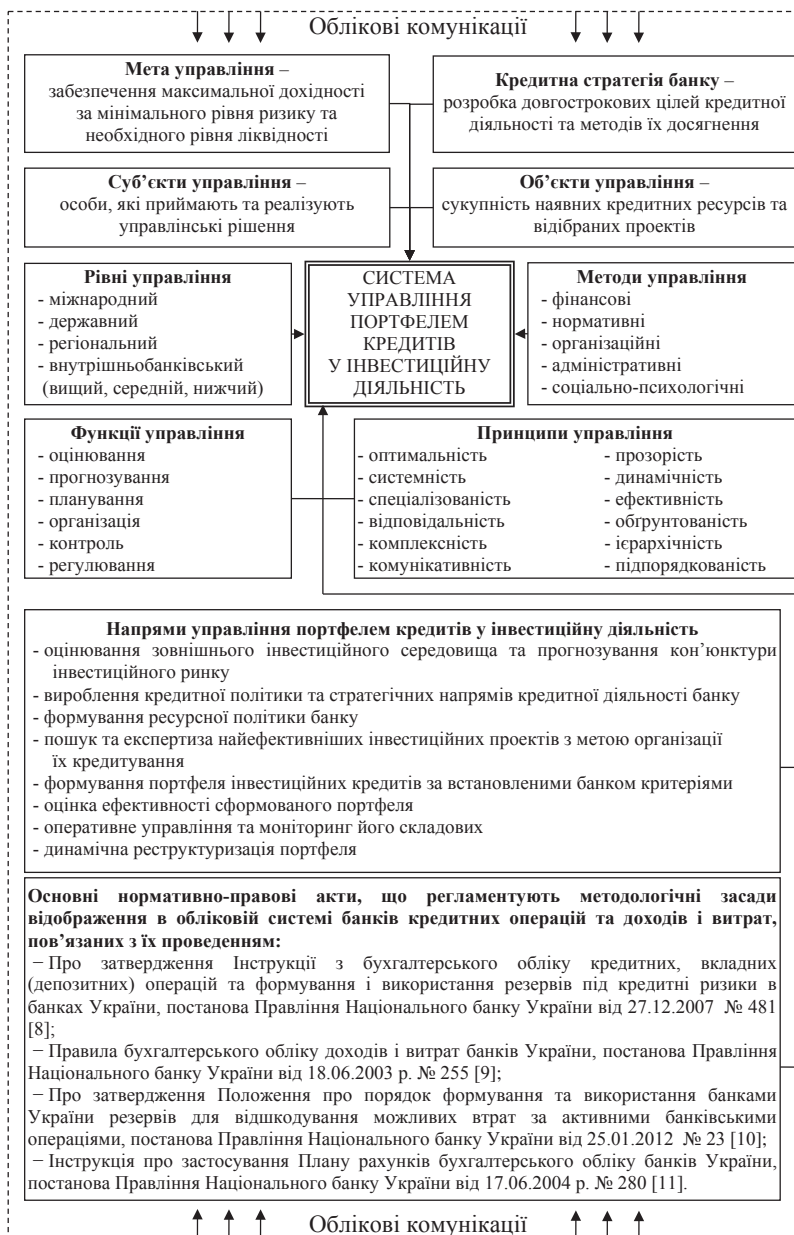
З вищевказаного можна зробити висновок, що визначені етапи послідовні для одного інвестиційного проекту, а при розгляді у часі всього портфеля кредитів у інвестиційну діяльність різні проекти одночасно перебувають на кожному з трьох етапів представленого циклу. Цю особливість необхідно врахувати під час розроблення комплексної моделі управління банківським портфелем кредитів у інвестиційну діяльність з метою формування ефективного портфеля з можливістю подальшої оптимізації структури вже існуючого. З цією метою при створенні типового циклу управління банківським портфелем кредитів у інвестиційну діяльність наприкінці третього етапу було визначено два варіанти розвитку подій: окрім загальноприйнятого (закриття проекту в кінці строку його реалізації) додано альтернативний – відмова від j -го проекту та перерозподіл його до i -го банку (див. рис. 1).

Вищевказаний доданий варіант розвитку подій за проектами наголошує на необхідності врахування впливу інформаційного середовища на прийняття управлінських рішень щодо зміни структури банківського портфеля кредитів у інвестиційну діяльність.

В якості системи інформаційного типу мають виступати дані бухгалтерського обліку, що стає можливим за умови налагодження внутрішніх та зовнішніх комунікацій. Саме інформація стає одним із основних факторів, від якості і своєчасності якої багато в чому залежить ефективне управління банком. Облікові комунікації пронизують усі системи управління, охоплюють весь комплекс завдань, що пов'язані із забезпеченням і використанням ресурсів банку. Це підтверджує необхідність дослідження властивостей бухгалтерського обліку з позиції не лише інформаційної, а й комунікаційної системи.

Систему управління банківським портфелем кредитів у інвестиційну діяльність можна представити у вигляді структурно-логічної схеми (рис. 2), яка включає в себе всі ключові елементи теорії управління, такі як об'єкт, предмет, мета, стратегія, рівні, методи, функції, напрями та принципи управління.

Як зазначено у дослідженні [7, с. 220], при визначенні вищевказаних складових системи управління необхідно об'єднати та проаналізувати показники, що формуються із зовнішніх (загальноекономічний розвиток держави, кон'юнктура інвестиційно-

Рис. 2. Система управління банківським портфелем кредитів у інвестиційну діяльність

Джерело: розроблено з використанням [12, с. 201-202; 13, с. 27; 14, с. 185; 15, с. 194; 16, с. 203; 17, с. 236]

го ринку, діяльність учасників інвестиційного процесу) та внутрішніх (інвестиційний потенціал банку, інвестиційна активність банку, фінансові результати інвестиційної діяльності) джерел інформації.

При цьому особливу увагу необхідно звернути на нормативне регулювання, оскільки в процесі здійснення кредитно-інвестиційної діяльності банківські установи мають відповідати як загальнодержавним, так й внутрішнім нормативам та положенням, що регулюють даний вид діяльності.

Основні нормативно-правові акти, що регламентують методологічні засади відображення в обліковій системі банків кредитних операцій та доходів і витрат, пов'язаних з їх проведенням, наведені на рисунку 1.

Особливу увагу слід звернути на запропоновані напрями управління, які уособлюють налагоджений механізм, що дасть змогу банкові за результатами перегляду структури портфеля кредитів у інвестиційну діяльність здійснити оптимальний перерозподіл проектів, що призведе до підвищення ефективності портфеля.

Зазначений механізм за умов налагоджених облікових комунікацій має забезпечити банкові можливість під впливом зміни в часі зовнішніх і внутрішніх факторів відмовитися від активних проектів (або передати на перекредитування до іншого банку) до їх завершення і не витратити ресурсів на їх кредитування до повного завершення, а прийняти в портфель більш перспективні проекти. Зазначена можливість дозволяє підвищити загальну ефективність портфелів кредитів у інвестиційну діяльність окремих банків та загальну ефективність усієї банківської системи.

Висновки. За сучасних умов господарювання банки є одним із найбільш значних потенційних джерел кредитування інвестиційних проектів, бо займають особливе положення серед інших суб'єктів інвестиційного процесу. Підвищенню ефективності банківського портфеля кредитів у інвестиційну діяльність сприятиме запропонована система, що об'єднує в собі вирішальні складові теорії ефективного управління. Належна організація облікових комунікацій забезпечить усунення дублювання та викривлення інформації через налагодження чіткого структурування інформаційних потоків банку, що виступатиме базисом усунення асиметрії облікової інформації та дозволить застосувати на практиці представлений цикл динамічного управління банківським портфелем кредитів у інвестиційну діяльність. Отже, перспективним напрямом подальших досліджень є орієнтація на розгляд оптимізації системи обліку як запоруки ефективного управління банківською діяльністю.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807.
2. Дутка Г.Я. Педагогіка, математика, економіка : словник базових термінів / Г.Я. Дутка. – К. : УБС НБУ, 2009. – 360 с.
3. Бланк І.А. Словарь-справочник финансового менеджера / И.А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 1998. – 480 с. – (Серия «Библиотека финансового менеджера». – Вып. 1).
4. Фінансово-економічний словник : словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – К. : Знання, 2007. – 1072 с.
5. Москаленко О.В. Врахування інформаційного аспекту при управлінні портфелем реальних інвестицій банку / О.В. Москаленко // Матеріали VII міжнародної науково-практичної конференції «Achievement of high school», – 2011. – Т. 1. Економіки. – Софія : «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2011. – С. 10-12.
6. Сословський В.Г. Активізація участі банків у кредитуванні інвестиційної діяльності підприємств : монографія / В.Г. Сословський, О.В. Москаленко, І.В. Сословська. – К. : УБС НБУ, 2013. – 179 с.
7. Москаленко О.В. Обліково-інформаційне забезпечення кредитно-інвестиційної діяльності банку / О.В. Москаленко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України: Науковий журнал. – Київ, 2014. – № 1(19). – С. 218-221.
8. Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України : Постанова НБУ від 27.12.2007 № 481 // Офіц. вісн. України. – 2008. – № 6. – Ст. 156.
9. Про затвердження Правил бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України : Постанова НБУ від 18.06.2003 р. № 255 // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 29. – Ст. 1488.
10. Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями : Постанова НБУ від 25.01.2012 № 23 // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 16. – Ст. 549.
11. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України : Постанова НБУ від 17.06.2004 р. № 280 // Офіц. вісн. України. – 2004. – № 30. Т. 1. – Ст. 2033.
12. Васюренко О.В. Банківський менеджмент : посібник / О.В. Васюренко. – К. : Вид. центр «Академія», 2001. – 320 с.
13. Пересада А.А. Управління банківськими інвестиціями : [монографія] / А.А. Пересада, Т.В. Майорова. – К. : КНЕУ, 2005. – 388 с.
14. Кльопа Л.Г. Вдосконалення управління банківською інвестиційною діяльністю в Україні / Л.Г. Кльопа // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-тех. пр. – Львів : НЛТУУ, 2008. – Вип. 18.6. – С. 182-188.
15. Кльопа Л.Г. Система управління банківською інвестиційною діяльністю / Л.Г. Кльопа // Науковий вісник : зб. наук.-тех. пр. – Львів : НЛТУУ, 2007. – Вип. 17.7. – С. 190-197.
16. Кузнецова Л.В. Сутність та основні складові системи управління фінансами банку / Л.В. Кузнецова // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-тех. пр. – Львів : НЛТУУ, 2009. – Вип. 19.9. – С. 196-205.
17. Паласевич М.Б. Інвестиційна політика банків: умови та чинники розвитку / М.Б. Паласевич, К.М. Слюсарчик // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-тех. пр. – Львів : НЛТУУ, 2008. – Вип. 18.3. – С. 235-239.